

מתי להזריע לאחר ההמלטה?

שאלת מועד ההזרעה לאחר שפרה או מבכירה המליטה היתה מאז ומתמיד נושא לוויכוחים בין הבוקרים בכל העולם וכמובן גם בישראל. ביש" ראל היה גם זמן שמדריכים הציעו "לא לחכות הרבה זמן" כדי לדעת בהקדם האפשרי אם הפרה לא תתעבר ואז להביאה לפני הרופא לטיפול.

ה"לא לחכות הרבה זמן" היה כמובן יחסי ותלוי בנסיגנו של המדריך; וזה — שוב היה תלוי במצב ההתעברות באיזורו; כשההתעברות היתה קשה יותר, היה המדריך מיעץ להזדרז בהזרעה. היו אף מדריכים שבנו תורה שלמה על יסוד פרסומים שונים בספרות המקצועית; אחת מהן היתה מבוססת על עיקרון ההפרשות ההורמונליות החזקות והמצב המיוחד בו נתון הרחם, והציעו להרביע או להזריע בחודש הרא" שון שלאחר ההמלטה. לשם כך הביאו גם סמוכין מהתופעה המיוחדת שבהתעברות הסוסות מיד לאחר ההמלטה. כותב הטורים האלו היה אחד המתנגדים החזקים לכל התורות האלו, ובעיקר תוך אינטואיציה ולא על יסוד חומר או ניסויים. מהלך המחשבה היה פשוט. באופן טבעי ממליטה פרה פעם בשנה, למרות זאת שהפרים מטיילים יחד עם הפרות בעדרים, אין הפרות מתיחמות אלא כעבור שלושה חודשים בערך מההמלטה. פרה מהגזעים המשובחים, המניבה כמויות חלב גדולות הכרוכות במאמץ פיסיוולוגי גדול, על אחת כמה וכמה שיש לתת לה זמן מספיק לשם חידוש כוחותיו של האורגאניזם. אמנם אין כלל בלי יוצא מן הכלל, ובתנאים ידועים אפשר כמובן

קיצוב קפדני של יחידת השטח לכל ראש ומחזור רעיה קצר.

2. אפשר להגיע למעמד משביע רצון של צמחי מרעה מזריעת קיץ במידה שמקפידים על כללי הכנת מצע הזריעה וההזשקיה.

3. גדרות קבועות במרעה במשק המושבי עלולות להוות מכשול רציני בניצול היעיל של המרעה.

עמוד דברת

רחובות, 30 אוגוסט 1956

להקדים ולהזריע פרה כעבור שישים יום מההמלטה, אבל כדרך כלל אין לזרז ואין למהר; הזמן המתאים הוא לפחות שלושה חודשים לאחר ההמלטה ובמקרים מיוחדים, כגון במקרה של התאמת זמן ההמלטה לעונה הנוחה, או במקרה שפרה מניבה כמויות חלב גדולות, כדאי וכדאי לדחות את ההזרעה אף ליותר משלושה חודשים. על כל פנים ברור מהחקירות האחרונות שנעשו בשטח זה שבמידה גדולה מאוד היו הריצות אל הפר או להזרעה לפני שעברו שלושה חודשים מההמלטה אשמות "בהתעברות הקשה" ובאחוזי ההתעברות הנמוכים, כפי שהיו מתפרסמים ע"י האגודות להזרעה בעולם וגם בישראל. חקירות שנעשו ע"י פרופיסור גאורג וו. טרימברגר מאור ניברסיטת קורנל בארה"ב נתנו את התוצאות דלהלן: בהזרעות של פחות מ־50 יום אחרי ההמלטה, אחוז ההתעברות היה 31, בהזרעות של 51 עד 60 יום אחרי ההמלטה — 67%, בהזרעות של 61 עד 90 יום אחרי ההמלטה — 70%, בהזרעות של יותר מ־90 יום אחרי ההמלטה, אחוז ההתעברות היה 76.

מספרים אלה מדברים בעדם ואינם זקוקים לפירושים כל שהם. הרחם ומערכת איברי המין של הפרה בכלל והפרה המניבה תנובות גבוהות בפרט זקוקים למנוחה של לפחות 90 יום למען חדש תיפקודיהם הביולוגיים; כל מי שמנסה להפר חוקים אלה גורם נזק לעצמו ולאגודת ההזרעה שהוא חבר בה.

בקשר לשאלת הזמן המתאים והמבטיח סיכויים טובים ביותר להתעברות מהזרעה אחת, היו גם בין הבוקרים שלנו חילוקי דעות בכל הנוגע לתוצאות הכלכליות מהתעברות "מהירה". טענותיהם היו: במידה שהפרה מתעברת יותר מהר לאחר המלטה אני מונע את תקופות החי ליבה הארוכות הגוררות אחריהן תנובה יומית נמוכה, ומאחר שהוצאות כלכלת הפרה במיוחד בארצנו גבוהות הן, הרי שהמלטה כל עשרה חדשים במקום 12—15 מביאה תנובה יומית גבוהה יותר. טענה זו אינה נכונה ובזאת אפשר להיווכח מהחשבון הפשוט דלהלן: 60 ימי יובש

רק 87.7% בהשוואה לפרות שהמליטו אחרי 360—379 ימים, ולעומת זה הפרות שהמליטו אחרי 440—459, כלומר — חלבו כ־400—380 ימים, הניבו 104.9%.

ברור שאין אנו באים בזה להטיף לתקופות ארוכות, אבל, במקרים מיוחדים שעל הבוקר להחליט מה עדיף, לדחות את ההזרעה וע"י כך להגיע לעונה רצויה יותר, או „למהר" ולהזריע את הפרה לשם השגת אותה המטרה, לדעתנו יש לבכר את הדחיה.

השפעת רווח הזמן שבין ההמלטות על התנובה

מספר ימים בין ההמלטות	מספר הפרות	בסיס האינדקס: תנובה ממוצעת של הממליטות כעבור שנה = 100
300—319	301	87.7
320—339	1033	92.8
340—359	1988	96.0
360—379	2382	100.0
380—399	1816	103.4
400—419	1115	104.0
420—439	705	104.4
440—459	407	104.9
460—479	303	103.7
480—499	185	104.5
500 ומעלה	444	102.8

מהטבלא דלעיל אנו לומדים עוד כמה דברים מענינים: (1) רק 2.8% מהפרות שבמחקר זה הובאו להזרעה בחודש הראשון שלאחר ההמלטה; (2) רק 17% תוך חודשיים; (3) גם באנגליה, לא פחות מ־8.72% פרות שבמחקר זה לא התעברו תוך שישה חדשים.

אם לגבי הסוג הראשון מותר לנו להוציא מסקנה שבוקרי אנגליה נהגו ביתר תבונה מאשר בוקרי ישראל, כי הם אינם „אצים להזריע" הואיל ויודעים שאין בכך תועלת, לא ביולוגית ולא כלכלית, הרי העובדה האחרונה, שאף באנגליה עם תנובת החלב הנמוכה מזו שבישראל, יש גם כן „צרות" של אי התעברות, יכולה לשמש לנו מעין עידוד, כי „צרת רבים חצי נחמה". בקשר לבעיית ההזרעות המוקדמות מדי לאחר

לכל 300 ימי חליבה הם מעמס כלכלי קטן יותר מאשר שישים ימי יובש לכל 240 ימי חליבה. ולגבי ההכרח להנות פרה טובה בשישים ימי יובש (ולא פחות מזה), הרי דבר זה הוכח, ופורסם עליו בספרות המקצועית במידה מספקת, ואין זה טעון אישור נוסף.

לדאבוננו אנו עדים לכך שבשנים האחרונות עם עליית התנובה, נותנים לפרות תשעים ואף יותר ימי יובש, דבר שאין לו כל ערך מבחינה ביולוגית ואינו משפיע כלל על התנובה העתידה, פרט למקרים יוצאים מן הכלל, כאשר פרה טובה עומדת בחודש השישי להריונה והיא ירודה בגופה, או שחלתה וזקוקה להבראה מיוחדת. עם הכנסת כרטיסי הביקורת והמעבר לביקורת תקר פתית יש לנו האפשרות לעקוב באופן יסודי יותר אחרי מהלך ההנבה במשך התקופה לפי חודשי הביקורת ואנו נתקלים יותר ויותר בתופעה המרזרה שהרבה פרות טובות „מתייבשות" אחרי 240—270 ימי חליבה. לאחר בירור מסתבר שלא היתה זו „התייבשות" רגילה אלא שבוקרינו הצי"עירים, מתוך חרדה לתנובה העתידה, ולאחר שחטאו כבר פעם בריצה אל המזריע ו„הצליחו" בכך שהפרה התעברה, מרשים לעצמם לתת לפרה שלושה ואף ארבעה חודשי מניחה. נגד מנהג זה, שעולה לבוקר כסף רב, יש להתריע ולהתקומם בכל הזדמנות בעל פה ובכתב, כי, כאמור, כבר הוכח שאין ליובש ממושך מעין זה כל השפעה על התנובה העתידה; אם אין אני טועה פורסמו הדברים גם ב„משק הבקר והחלב".

בקשר לשאלה מה עדיף מבחינה כלכלית, תקופת חליבה קצרה או תקופת חליבה ארוכה, כדאי להביא את תוצאות המחקר שנעשה בנידון באנגליה.

נחקרו תנובותיהן של 10.679 פרות אשר רווח הזמן שבין המלטה אחת שלהן לשניה נע בין 300 יום ועד 500 יום. תוצאות מחקר זה מחושבים לפי אינדקס המסתמך על התנובה הממוצעת של הפרות שהמליטו אחרי שנה; תנובה זו צוינה כבסיס האינדקס — 100 — ויתר הקבוצות הושוו לקבוצת-בסיס זו. מתוך טבלא זו אנו למדים שהפרות שהמליטו שוב אחרי 319—300 ימים, כלומר — חלבו 240—260 ימים, הניבו

הקצרות, של פרות טובות סיבתן ב"ריצה" אל המזריע לפני הזמן; אמנם חלק מפרות אלו מתעברות, אבל חלק גדול מהן מהוות רק נטל מיותר על עבודת המזריעים, בזבוז של הוצאות ולעיתים גם של זרמה שיכולה להביא תועלת במקום אחר.

סיכום

- (1) לדעתי יש להפסיק את המנהג הנפסד של הזרעות תוך חודשיים מההמלטה;
- (2) אין כל הפסד כלכלי אם פרה טובה אינה ממליטה תוך שנה;
- (3) אין כל תועלת ביובש הנמשך למעלה משישים יום (פרט למקרים מיוחדים);
- (4) "יובש" כולל את הייבוש, היינו יש לח' לוב פרה, כל פרה, עד שיתמלאו שבעה חודשי הריונה; את הייבוש יש לעשות תוך שישים ימי היובש.

א. שמאראגד

ההמלטה מן הנכון להביא תמצית מחקרו של פרופסור ג. ד. וואן דאמרק מאוניברסיטת אילינוי בארה"ב. פרופסור וואן דאמרק בדק מאות פרות שנשחטו תוך ארבעה חודשים שלאחר ההמלטה והוא קבע שאמנם תוך חודש ימים חוזר הרחם לצורתו וגודלו הנורמלי, אולם העור הרירי בתוך הרחם ובדרך אליו, דרושים לו לפחות שישים יום ולפעמים הרבה יותר עד אשר יחזור לאיתנו ולמבנה שיאפשר לעובר להיאתו בו; וברוב המקרים, כשפרות חוזרות ודורשות כעבור חודש וחודשיים, לאחר ההזרעה, הרי זה לא משום שלא היתה הפרייה, אלא משום שהזדרו והזריעו והעובר לא מצא תנאים מתאימים להי-אחזות, מת בעודו באיבו, נספג או הופרש מבלי שהבוקר השגיה בדבר; ולסטאטיסטיקה של האגודה נוסף עוד מקרה של אי הצלחה בהזרעה; מקרה למקרה מצטרף והרי התוצאות 45% או 55% בלתי חוזרות. מתוך הסתכלות באלפי כרטיסי בקורת, אנו בטוחים שחלק גדול מהתקופות

ק ט ע

.... אני יודע, כמובן, שגנס — והמדע ודאי לצדו — טוען שלאמא-אדמה לא איכפת כלל אם מטייבים אותה בזבל הרפת או במוצרי החרושת הכימית — בדשנים כימיים, ובלבד שהיא תקבל מה שדרוש לה. אולם אין אני משוכנע שאמנם ככה הוא הדבר. בהמות הבית והפרש שלהם מתד והקרקע מאידך — אלה הם איברים של גוף אחד בשלמות; ופרש הבהמות, המטייב את הקרקע, — זהו, אפשר להגיד, כעין מתת והכרת-תודה לשדות תמורת המספוא שהבהמות מקבלות מהם. אוסיף עוד, שרואה אני כאן מחזור טבעי מסוים, והפגיעה בו לא תעבור ללא עונש. האין לראות בכך אצבע אלוהים, שהצמח מחייה את הבהמה, והוא עצמו קם לתחייה בעזרת הפרשותיו של בעל-החיים? כל חבלה ופגיעה במחזור זה או אחר נושאת בחובה סכנות חמורות: אם ננהג באלמות כלפי בעל-חיים — סופו שייפרת, ואם ננהג כך באמא-אדמה — היא תצחיה ותעקיר, — הרי נוכחנו בכך לא פעם, האדמה זנה ומפרנסת את הפרה, הפרה מטייבת את האדמה, — אלה הן חוליות שנתחברו יחד ע"י בורא העולם בעצמו, ואסורה עלינו קריעת שרשרת זו.

ייתכן ותצלית, יגנס, לגדל תבואות ועשבים אף בלי פרש הפרות, כי איש נבון אתה וגם עקשן, אולם לא תצליח להעניק להם שמחת-חיים, ויצורים ללא שמחת-חיים — היכול להימצא משהו עצוב יותר בחיים?..

מדברי אבה פסקר בספר „בתקופת הברזל" מאת מרטין אנדרסן נסקה.